

*Mr Gordana Drakić, asistent
Pravnog fakulteta u Novom Sadu*

SUDSKA VLAST I STANJE U SUDOVIMA NA PODRUČJU VOJVODINE 1920–1921. GODINE

Sažetak: *U radu je ukazano na ulogu koju je imao Odsek za pravosuđe Narodne uprave u procesu uspostavljanja redovnog rada u sudovima neposredno nakon otcepljenja Banata, Bačke i Baranje od Ugarske i stvaranja Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca. Prikazan je proces konstituisanja sudskog sistema na području Vojvodine koji je uspešno okončan osnivanjem Apelacionog suda u Novom Sadu i Odeljenja B. Kasacionog suda u Novom Sadu. Izlaganjem podataka iz arhivske građe ukazano je na osnovne probleme sa kojima su bile suočene sudske instance na području Vojvodine koji su predstavljali objektivne prepreke za njihovo pravilno functionisanje u periodu 1920–1921. godine.*

Ključne reči: *područje Vojvodine, sudski sistem, sudovi, Apelacioni sud u Novom Sadu, sudije, osnovni problemi, sudski predmeti.*

Uspostavljanje sudske vlasti na području Vojvodine nakon završetka Prvog svetskog rata, otpočelo je neposredno posle održavanja Velike narodne skupštine 25. novembra 1918. godine. Na Velikoj narodnoj skupštini usvojene su dve rezolucije. Prva je sadržala odluku o priključenju Vojvodine Kraljevini Srbiji, a drugom je proglašeno otcepljenje Banata, Bačke i Baranje od Ugarske i osnovani su Veliki narodni savet i Narodna uprava.

Veliki narodni savet bio je zakonodavno telo sastavljeno od pedeset članova, izabranih iz reda poslanika prisutnih na Velikoj skupštini. Zadatak Saveta bio je da donosi potrebne uredbe i naredbe, da postavi Narodnu upravu i vrši nadzor nad njenim radom. Narodna uprava je predstavljala izvršni organ, imala je zadatak da upravlja Banatom, Bačkom i Ba-

ranjom u teritorijalnim granicama koje je trebalo da označi Antantina balkanska vojska. Za svoj rad Narodna uprava je bila odgovorna Velikom narodnom savetu.¹

Potrebno je ukazati da se pojam Vojvodina u geografskom smislu vremenom menjao. „Njena teritorijalna omeđenost nikad nije bila data u vidu jedne nepromenljive konstante pa se njena današnja teritorija ne podudara sa onim što je podrazumevalo vojvođanski prostor posle Prvog svetskog rata“.² U Vojvodinu su, u istorijskom, smislu, spadali Banat, Bačka, Baranja i Srem, mada ne uvek sve ove oblasti, niti njihove geografske celine.³ U ovom radu pod pojmom područje Vojvodine smatraćemo Banat, Bačku i Baranju, a osnovu za to nalazimo u teritorijalnoj nadležnosti najviših sudova na tom području u međuratnom periodu.

Nakon stvaranja Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca područje Vojvodine zajedno s Međumurjem činilo je jedno od šest pravnih područja u državi. Na tom -vojvođanskom pravnom području važno je i primenjivalo se, uglavnom, mađarsko pravo ukoliko nije bilo u suprotnosti sa odredbama zakonodavstva novostvorene države. Pod istim uslovima kao mađarsko, u delovima Vojvodine koji su nekada pripadali Vojnoj granici važno je austrijsko pravo.⁴

Odluku o tome koji će se zakoni primenjivati na području Vojvodine nakon otepljenja od Ugarske doneo je Veliki narodni savet nekoliko dana nakon održavanja Velike narodne skupštine. Rešeno je da se na teritoriji Banata, Bačke i Baranje i dalje primenjuju zakoni, uredbe i naredbe koji su, na tom području, važili do 1. novembra 1918. godine, ukoliko nisu bili protivni propisima koje su posle navedenog datuma donosile nadležne vlasti.⁵

Nakon stvaranja Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca trebalo je formirati jedinstveni pravni sistem, a u njegovom okviru i jedinstveni sudski sistem. Na području Vojvodine, nakon otepljenja od Ugarske, prestala je nadležnost viših ugarskih sudova čija sedišta su se nalazila izvan teritorije novostvorene jugoslovenske države. Naime, od drugostepenih sudova u

---

¹ K. M i l u t i n o v i ć, *Vojvodina i stvaranje Jugoslavije*, Posebni otisak iz „Historijskog pregleda“, 1961, 3–4, 206–207.

² N. G a ć e š a, *Specifičnosti društvene strukture u Vojvodini između dva svetska rata*, Zbornik Matice srpske za istoriju, 17, Novi Sad 1978, 85.

³ Detaljnije o tome videti: M. P a l i ć, *Pregled administrativno-teritorijalnih promena u Vojvodini 1918–1941*, Zbornik Matice srpske za društvene nauke, 38, Novi Sad 1964, 125–162.

⁴ F. Č u l i n o v i ć, *Državnopravna historija jugoslavenskih zemalja XIX i XX veka, II*, Zagreb 1959, 307.

⁵ N. I g n j a t o v i ć, *Pravosuđe u Vojvodini posle Ujedinjenja*, Letopis Matice srpske, Novi Sad 1924, 302, 1, 64–65.

Ugarskoj, koji su nosili naziv – Kraljevske table, jedan je imao sedište u Segedinu, a drugi u Temišvaru, dok se vrhovni sud – Kraljevska kurija nalazio u Budimpešti.⁶ Na području Vojvodine postojali su, dakle, prvostepeni sudovi – sreski i okružni. Međutim, nakon konstituisanja nove jugoslovenske države bilo je potrebno, pre svega, uspostaviti redovan rad u prvostepenim sudovima na području Vojvodine. To je predstavljalo preduslov za pristupanje procesu osnivanja sudova više nadležnosti.

U skladu sa promenom državnih granica, Odsek za pravosuđe Narodne uprave izvršio je, najpre, određene organizacione promene: prošireno je područje stvarne nadležnosti prvostepenih sudova, a korigovane su i teritorije u nadležnosti postojećih advokatskih komora. Pored toga, određeno je da će funkciju predsednika suda u opštinskim sudovima u selima vršiti seoski – opštinski knez ili njegov zamenik, a da će članovi tih sudova biti dva opštinska predstavnika. U gradovima, funkciju predsednika opštinskog suda trebalo je da vrši, od gradske uprave za to određen, senator ili činovnik, dok su dva člana suda postavljana iz reda članova gradskog predstavništva.⁷

Odsek za pravosuđe Narodne uprave uputio je, početkom decembra 1918. godine, poziv svim sudovima i državnim odvetništvima na području Vojvodine da stupe u službu Narodne uprave i uspostave redovan rad. Poziv Odseka za pravosuđe, u kojem je zahtevano da svi činovnici u pravosudnim organima na području Vojvodine polože zakletvu Narodnoj upravi, izazvao je protest ministra pravde Mađarske Demokratske Republike, dr Deneša Berinkejia (Berinkei Dénes). Ministar Berinkeji je, pozivajući se na Ugovor o primirju, podsetio da je u 1. tački Ugovora navedeno da se u posедnutim krajevima ostavlja nedirnuta mađarska građanska uprava u koju spada i pravosuđe. Prema ugovoru o primirju, naveo je Berinkeji, mađarska vlada je trebalo da se stara o održavanju reda i mira u pomenutim krajevima. Ministar je, u svom pismu, istakao da taj zadatak nije moguće ostvariti ukoliko sudovi ne budu u nadležnosti vlasti Mađarske Republike. U cilju rešavanja problema, ministar Berinkeji je predložio da se u Budimpešti povedu razgovori između predstavnika vlade Mađarske Republike i Narodne uprave za Banat, Bačku i Baranju.⁸

Poverenik za pravosuđe Narodne uprave uputio je, potom, pismo ministru pravde Mađarske Republike u kom ga je, najpre, izvestio da se

---

⁶ Isto, 63.

⁷ Arhiv Vojvodine, Fond Narodne uprave za Banat, Bačku i Baranju, *Zapisnik sa plenarne sednice Narodne Uprave u Novome Sadu 23. novembra (5. decembra) 1918.*

⁸ Arhiv vojvodine, Fond Narodne uprave za Banat, Bačku i Baranju, *Pismo dr Deneša Berinkejia – ministra pravde Mađarske Narodne Republike od 12. decembra 1918. godine.*

kada je reč o međunarodnim i političkim pitanjima nikakvi pregovori ni rasprave ne mogu voditi jer se ceo narod Banata, Bačke i Baranje definitivno otepio od Mađarske. U pismu je, dalje, bilo navedeno da je Narodna uprava spremna da pregovara o načinu rešavanja brojnih pitanja administrativne prirode pre svega iz „osećanja čovečnosti“ prema interesima nekoliko stotina sudija i činovnika mađarske nacionalnosti i njihovih porodica, koje je pozvala da ostanu u službi u pravosudnim organima. Poverenik za pravosuđe Narodne uprave predložio je, međutim, da se navedeni pregovori, na koje bi ministar poslao svog predstavnika, održe u Novom Sadu. Kao razlog za to naveo je da su on i njegov zamenik, usled preopterećenosti poslom, sprečeni da putuju u Budimpeštu, izrazivši pri tom uverenje da, za razliku od njih, ministar Berinkeji ima „mnogo stručnih snaga na raspolaganju“.⁹

Poziv Narodne uprave upućen činovnicima zaposlenim u pravosudnim organima da polože zakletvu novouspostavljenim vlastima, izražavao je spremnost izvršne vlasti u Vojvodini da u službi zadrži sudije i činovnike mađarske nacionalnosti. Problem nedostatka stručnih kadrova u pravosuđu, sa kojim su bili suočeni, bio bi, na taj način, unekoliko ublažen. Međutim, sudije i drugo osoblje sudova na području Vojvodine izražavali su otpor prema novoj vlasti odbijajući da polože zakletvu. O tome je diskutovano na plenarnim sednicama Narodne uprave u januaru i februaru 1919. godine i zaključeno da treba ostati pri naredbi o polaganju zakletve koja je izdata u sporazumu sa Ministarstvom pravde u Beogradu. U skladu s tim, na sednici Narodne uprave održanoj 19. februara 1919. godine, na upražnjena mesta sudija i sudskih službenika koji nisu hteli da polože zakletvu, postavljeno je nekoliko advokata koji su pristali da stupe u službu novih vlasti.¹⁰

Okružni sud u Novom Sadu bio je preuzet od strane nove vlasti 20. februara 1919. godine. Nakon toga, usledilo je 21. i 22. februara preuzimanje okružnih sudova u Somboru i Subotici.¹¹

Konstituisanje sudske mreže na području Vojvodine i uspostavljanje redovnog rada u sudovima predstavljalo je složen poduhvat koji se nije mogao realizovati za kratko vreme. Taj problem predstavljao je predmet

---

⁹ Arhiv Vojvodine, Fond Narodne uprave za Banat, Bačku i Baranju, *Odgovor Poverenika za pravosuđe Narodne Uprave na protest ministra pravde Mađarske Narodne Republike Deneša Berinkejia.*

¹⁰ Arhiv Vojvodine, Fond Narodne uprave za Banat, Bačku i Baranju, *Zapisnici sa sednica Narodne uprave od 24. januara i 19. februara 1919. godine.*

¹¹ Detaljnije o tome videti: *Zastava* br. 30 od 20. februara 1919. *Srpski barjak na zgradi Novosadskog suda*; *Zastava* br. 33 od 23. februara 1919. *Somborski sud u srpskim rukama*; *Zastava* br. 37 od 28. februara 1919. *Subotički sudbeni sto.*

dopisa koji je Odeljenje za Banat, Bačku i Baranju Ministarstva unutrašnjih poslova Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca uputilo, 30. oktobra 1919. godine, svim velikim županima i gradskim načelnicima sa županskim pravima u Vojvodini. U dopisu je konstatovano da nije bilo moguće u svim mestima Banata, Bačke i Baranje organizovati nove sudove, te da još uvek u nekim sudovima postupak, na mađarskom jeziku, vode sudije mađarske nacionalnosti. Zaključeno je da uzrok takvom stanju predstavlja nedostatak kandidata za sudijske položaje. Pri tom je bilo istaknuto da je oskudica pravosudnog kadra postojala i u drugim delovima Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, te da nije bila karakteristična samo za područje Vojvodine.¹²

Međutim, ono što je bilo specifično za područje Vojvodine i što je objektivno otežavalo popunjavanje upražnjenih mesta u sudovima, bilo je to da su kandidati za sudije pored službenog morali znati i mađarski jezik. Naime, to je bilo neophodno jer su, usled postojanja pravnog partikularizma u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, na području Vojvodine i dalje važili mađarski zakoni.

Dopis Ministarstva unutrašnjih dela sadržao je i naredbu upravnim vlastima na području Vojvodine da obaveste sve diplomirane pravnike koji su želeli da se prime sudijske službe, a ispunjavali su sve uslove potrebne za to osim položenog sudijskog ispita. Pored toga, navedeno je da se svi studenti prava koji su absolvirali, ali nisu završili fakultet, pozivaju da postanu sudski beležnici. Dakle, dopis Ministarstva predstavljao je zvaničnu inicijativu da se što više mladih školovanih pravnika primi u pravosudnu službu i tako postepeno prevaziđe problem kadrovske deficita u sudovima na području Vojvodine.

U novembru 1919. godine konstituisan je Apelacioni sud u Novom Sadu kao drugostepeni sud za postupanje u građanskim i krivičnim predmetima u kojima su okružni sudovi rešavali u prvom stepenu. *Uredba o osnivanju Apelacionog suda u Novom Sadu za područje Banata i Bačke* doneta je 13. novembra 1919. godine i sadržala je osnovne podatke o organizaciji i nadležnosti novoosnovane sudske instance.¹³

U prvom članu *Uredbe o osnivanju Apelacionog suda* bilo je propisano da će taj sud vršiti sve poslove koji bili u nadležnosti nekadašnjih ugarskih kraljevskih tabli nadležnih za područje Banata i Bačke. U drugom članu je istaknuto da će za rad Apelacionog suda važiti ugarski pro-

---

¹² Arhiv vojvodine, Fond Narodne uprave za Banat, Bačku i Baranju, *Dopis Ministarstva unutrašnjih dela Kraljevine SHS – Odeljenje za Banat, Bačku i Baranju Br.11663/1919. od 30. oktobra 1919. godine.*

¹³ *Službene Novine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca*, br. 143 od 20. novembra 1919. godine.

pisi ukoliko nisu u suprotnosti sa Uredbom. Apelacioni sud u Novom Sadu predstavljao je važnu sudsku instancu na području Vojvodine. S obzirom na to da je bio nadzorni sud u odnosu na okružne sudove u Banatu i Bačkoj, Apelacioni sud je organizovao i koordinirao poslove uspostavljanja redovnog rada u sudovima. Pored toga, Apelacioni sud u Novom Sadu bio je neka vrsta posrednika između nižih sudova na području Vojvodine i Ministarstva pravde Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.

Sledeće 1920. godine osnovan je sud najviše nadležnosti na području Vojvodine – Odeljenje B. Beogradskog kasacionog suda u Novom Sadu. *Uredba o ustrojstvu Odeljenja B. Beogradskog Kasacionog suda* doneta je 17. septembra 1920. godine. Prema tekstu Uredbe, Odeljenje B. Bilo je osnovano da vrši sve poslove koji su, što se tiče područja Banata, Bačke i Baranje, spadali u nadležnost bivše Kraljevske kurije u Budimpešti.

Osnivanje Apelacionog suda i Odeljenja B. Beogradskog kasacionog suda značilo je da je sudska mreža na području Vojvodine bila u formalnom – organizacionom smislu upotpunjena. Međutim, predstojalo je rešavanje osnovnih problema koji su predstavljali objektivnu smetnju za normalno funkcionisanje sudskih instanci.

Na području Vojvodine postojalo je sedam okružnih sudova, odnosno sudbenih stolova kako su se takođe nazivali. Sedišta ovih sudova bila su u: Novom Sadu, Somboru, Subotici, Velikom Bečkereku, Velikoj Kikindi, Beloj Crkvi i Pančevu. Svaki okružni sud imao je na teritoriji svoje nadležnosti nekoliko sreskih sudova.

U dopisu koji je Ministarstvo pravde Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca uputilo Predsedništvu Kasacionog suda Odeljenja B. u Novom Sadu bila su navedena sva sudska nadležstva u državi.¹⁴ Okružni sud u Novom Sadu imao je u svojoj teritorijalnoj nadležnosti sreske sudove u: Novom Sadu, Žablju, Starom Bečeju, Titelu i Bačkoj Palanci.

Područni sudovi Somborskog sudbenog stola nalazili su se u: Somboru, Apatinu, Odžacima i Kuli.¹⁵

Sreski sudovi u Subotici, Bačkoj Topoli i Senti bili su, u formalnom smislu, podređeni Okružnom sudu u Subotici.

Sudbeni sto u Velikom Bečkereku imao je područne sudove sa sedištem u Velikom Bečkereku, Novom Bečeju i Jaša Tomiću.

Sudbenom stolu u Velikoj Kikindi je pored sreskog suda u istom mestu, pripadao i sreski sud u Kanjiži.

---

¹⁴ Arhiv Vojvodine, Fond Kasacioni sud – Odeljenje B. u Novom Sadu, *Dopis Ministarstva pravde Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca Br. Preds. II B. 27/1921.*

¹⁵ Pod nadležnost Okružnog suda u Somboru pripadalo je, sve do 1930. godine, i njegovo odeljenje sa sedištem u Čakovcu, u Međumurju, usled jedinstvenog pravnog područja koje je činila Vojvodina sa Međumurjem.

Sreski sudovi u Beloj Crkvi, Banatskom Karlovcu, Kovinu i Vršcu nalazili su se na teritoriji u nadležnosti Sudbenog stola u Beloj Crkvi.

Okružni sud u Pančevu imao je područne sudove u sledećim mestima: Alibunar, Perlez, Kovačica i Pančevo.

Stvarna nadležnost okružnih sudova na području Vojvodine bila je određena ugarskim pravosudnim propisima sve do donošenja *Zakona o uređenju redovnih sudova Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca* 1928. godine.¹⁶ Okružni sudovi su rešavali u prvom stepenu građanske i krivične predmete. Drugostepenu sudska vlast okružni sudovi su vršili po žalbama na odluke sreskih sudova. Predsednici okružnih sudova obavljali su poslove sudske uprave. Pored toga, predsedništva okružnih sudova imala su nadzornu vlast nad poslovanjem sreskih sudova koji su se nalazili u njihovoj teritorijalnoj nadležnosti.

Okružni sudovi imali su obavezu da redovno izveštavaju predsednika Apelacionog suda o svom poslovanju, s obzirom na to da je Apelacioni sud u Novom Sadu imao nadzornu vlast u odnosu na okružne sudove kada se radilo o poslovima sudske uprave. Izveštaji su sadržali podatke o situaciji u okružnim sudovima, broju zaposlenih i njihovom radu, odnosno odsustvovanjima sa posla.

Redovno izveštavanje nadzornog suda okružni sudovi na području Vojvodine vršili su u skladu sa naredbom Ministarstva pravde Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca od 7. avgusta 1919. godine.¹⁷ Apelacioni sud u Novom Sadu upućivao je, potom, primljene izveštaje Odeljenju za Banat, Bačku i Baranju Ministarstva pravde Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.

Okružni sudovi na području Vojvodine slali su Apelacionom sudu u Novom Sadu, u toku februara i marta 1920. godine, izveštaje o sistematizaciji radnih mesta i broju zaposlenih. Na to ih je, svojom naredbom od 31. januara 1920. godine, pozvao predsednik Apelacionog suda.¹⁸

Podaci u izveštajima odnosili su se na stanje u okružnim i njima područnim sreskim sudovima. U svakom izveštaju bio je naveden broj zaposlenih u pojedinom sudu, te se na osnovu toga mogu izvesti zaključci o tome kakva je bila kadrovska situacija u sudovima prvog stepena na području nadležnosti Apelacionog suda u Novom Sadu.

---

¹⁶ *Službene Novine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca*, br. 237 od 12. oktobra 1928. godine.

¹⁷ Arhiv vojvodine, Fond Apelacioni sud u Novom Sadu 1919–1941, *Naredba Ministarstva pravde Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca Br. 12749/1919*.

¹⁸ Arhiv Vojvodine, Fond Apelacioni sud u Novom Sadu 1919–1941, *Naredba predsednika Apelacionog suda Br. Preds. I B. 5/1920*.

Izveštaj Sudbenog stola u Somboru primljen je u Apelacionom sudu 24. februara 1920. godine. Prema podacima koje je sadržao, saznajemo da je Somborski sudbeni sto, početkom 1920. godine, imao sedmoricu sudija i predsednika suda. Ukupno zaposlenih bilo je 31 lice. Izveštaj je bio dopunjen i podatkom da su sudije tog suda, pored srpskog, govorile još jedan strani jezik.¹⁹

Iz istog izveštaja saznajemo kakvo je bilo stanje, što se tiče broja zaposlenih, u pojedinim sreskim sudovima na teritoriji nadležnosti Somborskog sudbenog stola. U Sreskom sudu u Somboru bilo je zaposleno 17 lica. Od tog broja dvojica su bili sudije koji su, pored srpskog, znali mađarski i nemački jezik. Apatinski sreski sud je imao trojicu sudija koji su govorili mađarski i nemački, ali ne i srpski jezik. U istom sudu bilo je još deset zaposlenih. Sreski sud u Kuli imao je jednog sudiju koji je govorio samo mađarski jezik. Ukupno je bilo jedanaest zaposlenih. U Sreskom sudu u Odžacima radila su dvojica sudija. Jedan od njih je, kako je bilo navedeno u izveštaju, slabo govorio srpski, ali je zato znao mađarski, nemački i italijanski jezik. Drugi sudija suda u Odžacima govorio je mađarski, a znao je i nešto nemačkog, bunjevački i francuski jezik.

U Apelacioni sud u Novom Sadu stigao je 24. februara 1920. godine i izveštaj Sudbenog stola u Subotici. U izveštaju je bilo naglašeno da su jedan sudija u Sreskom sudu u Bačkoj Topoli i jedan sudija i jedan službenik u Sreskom sudu u Senti bili postavljeni od strane Ministarstva pravde Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Ostalo osoblje, zaposleno u sudovima na području nadležnosti Subotičkog sudbenog stola, radilo je bez položene zakletve novoj državi.²⁰

Istog dana kada i prethodna dva, u Apelacioni sud prispeo je i izveštaj Sudbenog stola u Velikom Bečkereku. U tom sudu bilo je zaposleno ukupno 29 lica, od kojih su 9 bili sudije. U Sreskom sudu u Velikom Bečkereku radila su trojica sudija, iako je, prema sistematizaciji radnih mesta, trebalo da ih bude pet. Sreski sud u Novom Bečeju imao je dvojicu sudija, jedno upražnjeno sudijsko mesto i ukupno 15 zaposlenih lica.²¹

Prema izveštaju Okružnog suda u Pančevu, u njemu je bilo zaposleno 21 lice, od kojih su petorica bili sudije. Sistematizacijom je, međutim, bilo predviđeno 11 sudijskih radnih mesta. U Sreskom sudu u Pančevu radila su trojica sudija, a bilo je još osam zaposlenih. Sreski sud u Kova-

---

¹⁹ Arhiv Vojvodine, Fond Apelacioni sud Novi Sad 1919–1941, *Izveštaj Somborskog sudbenog stola Br. Preds. I B. 8/1920.*

²⁰ Arhiv Vojvodine, Fond Apelacioni sud Novi Sad 1919–1941, *Izveštaj Subotičkog sudbenog stola Br. Preds. B 11/1920.*

²¹ Arhiv Vojvodine, Fond Apelacioni sud Novi Sad 1919–1941, *Izveštaj Sudbenog stola u Velikom Bečkereku Br. Preds. I B. 10/1920.*

čici i Sreski sud u Perlezu imali su, svaki, samo jednog sudiju i još deset, odnosno osam zaposlenih lica. U Sreskom sudu u Alibunaru radila su trojica sudija, a ukupno je bilo 16 zaposlenih.²²

Sudbeni sto u Beloj Crkvi imao je, prema izveštaju od 23. februara 1920. godine, devetoricu sudija, a petorica od njih vršila su dužnost bez položene zakletve novoj vlasti. Još pet sudijskih mesta bilo je upražnjeno, jer je sistematizacijom za taj sud bilo predviđeno ukupno četrnaest. U Sreskom sudu u Beloj Crkvi radila su četvorica sudija, a samo jedan od njih je, prema izveštaju, položio zakletvu novoj vlasti. U prvostepenom sudu u Kovinu bila je potpuno ista situacija kada je reč o broju zaposlenih sudija. Sreski sud u Vršcu imao je šestoricu zaposlenih sudija, od kojih je jedan radio bez položene zakletve. Tri sudijska mesta su bila upražnjena. U Sreskom sudu u Banatskom Karlovcu radila su dvojica sudija, a shodno sistematizaciji radnih mesta jedno sudijsko mesto bilo je upražnjeno.²³

Izveštaj o stanju u Okružnom sudu u Novom Sadu sačinjen je 15. marta 1920. godine i u njemu je navedeno ukupno 40 zaposlenih lica. Od tog broja zaposlenih, devetorica su bili sudije, a jedan je vršio dužnost predsednika suda. Prema istom izveštaju, Novosadski sreski sud imao je dvadesetčetvoro zaposlenih, među njima su bila trojica sudija i predsednik suda. U Sreskom sudu u Žablju radila su dvojica sudija, a ukupno je bilo šesnaest zaposlenih. I Sreski sud u Starom Bečeju imao je dvojicu sudija i još šesnaest zaposlenih. U Titelskom sreskom sudu bilo je četrnaest zaposlenih i samo jedan sudija. U Sreskom sudu u Bačkoj Palanci radio je, takođe, jedan sudija, a ukupno je bilo petnaest zaposlenih.²⁴

Navedeni podaci iz izveštaja okružnih sudova ukazuju da je u prvostepenim sudovima na području Vojvodine postojao problem nedostatka sudija. Polovinom meseca marta, predsednik Apelacionog suda u Novom Sadu uputio je dopis predsednicima područnih sudova u kojem ih je upozorio da je prilikom redovnog pregleda spisa predmeta koji su rešavani u nižim instancama uočeno postojanje niza nepravilnosti u postupanju. U dopisu su bila data uputstva za prevazilaženje teškoća i pravilno postupanje u konkretnim slučajevima, a predsednik je naročito istakao: „Znam, da kod sudova još za sada nema dovoljno radnih snaga..., no oskudica u osoblju, ne može biti razlog, da se nesumnjiva naređenja zakona ne re-

²² Arhiv Vojvodine, Fond Apelacioni sud Novi Sad 1919–1941, *Izveštaj Okružnog suda u Pančevu Br. Preds I B. 14/1920.*

²³ Arhiv Vojvodine, Fond Apelacioni sud Novi Sad 1919–1941, *Izveštaj Sudbeni sto – Bela Crkva Br. Preds. I B. 13/1920.*

²⁴ Arhiv Vojvodine, Fond Apelacioni sud Novi Sad 1919–1941, *Izveštaj Okružnog suda – Novi Sad Br. Preds. 23/1920.*

spektuju i da se savesno ne radi, da se na svakom koraku prave omaške i grube pogreške.²⁵

Sudovi na području Vojvodine su, pored deficita sudija, bili suočeni i sa problemom nagomilanih nerešenih sudskih predmeta. „Ostali su spisi na mađarskom jeziku, nedovršene parnice, ostavinske stvari, gruntovni i izvršni predmeti, ostale su tu krivične stvari sa okrivljenima i otpuštenima na slobodi i u zatvoru, koji su čekali poziv na glavnu raspravu...“²⁶ S obzirom na nedovoljan broj sudija, sudovi su uz mnogo napora rešavali i nove predmete. Bilo je jasno da se pravilan rad sudova nije mogao obezbediti ukoliko se ne nađe odgovarajuće rešenje za postupno prevazilaženje problema nerešenih predmeta. Krajem januara 1921. godine predsednik Apelacionog suda uputio je dopis predsednicima svih okružnih sudova na području Vojvodine u kom je izneo moguće rešenje problema zaostalih nerešenih predmeta. On je predložio da se kod okružnih sudova koji su imali zaostalih predmeta, formiraju tzv. mađarski senati, odnosno naročita sudska veća u koja bi se, u tu svrhu, kao privremene sudije postavili advokati koji su pored mađarskog jezika znali i srpski. Istakavši da je Ministarstvo pravde u načelu prihvatilo pomenuti predlog i zatražilo konkretne podatke, predsednik Apelacionog suda je pozvao okružne sudove da dostave tačne izveštaje o broju starijih sudskih predmeta koje je trebalo rešiti.²⁷

U vezi sa istim pitanjem, predsednik Apelacionog suda je, 1. februara 1921. godine, uputio novi dopis okružnim sudovima. To dopunsko naređenje bilo je motivisano nastojanjem da se što efikasnije pristupi rešavanju problema zaostalih sudskih predmeta. Naglašeno je da se u tzv. mađarskim senatima kao privremene sudije mogu predložiti i penzionisane sudije mađarske nacionalnosti ukoliko ispunjavaju potrebne uslove. Predsednik je u naredbi posebno upozorio predsednike okružnih sudova da predloženo imenovanje ne bi značilo reaktiviranje pomenutih sudija, već isključivo njihovo privremeno angažovanje.²⁸

Iz sadržine navedenih dopisa možemo naslutiti složenost situacije u kojoj su se nalazili vojvođanski sudovi prvih godina nakon stvaranja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Isto tako, evidentna je spremnost tada-

---

²⁵ Arhiv Vojvodine, Fond Apelacioni sud Novi Sad 1919–1941, *Dopis predsednika Apelacionog suda u Novom Sadu od 15. marta 1920. godine Br. Preds. I B. 24/1920.*

²⁶ V. B e l a j č i ć, *Pravosudne prilike na području Novosadskog Okružnog Suda*, Glasnik Advokatske komore za Banat, Bačku i Baranju, Novi Sad 1928, 1, 7.

²⁷ Arhiv Vojvodine, Fond Apelacioni sud Novi Sad 1919–1941, *Dopis predsednika Apelacionog suda u Novom Sadu od 31. januara 1921. godine Br. Preds. II G. 2/1921.*

²⁸ Arhiv Vojvodine, Fond Apelacioni sud Novi Sad 1919–1941, *Dopis predsednika Apelacionog suda u Novom Sadu od 1. februara 1921. godine Br. Preds. II G. 2/2–1921.*

šnjih sudskih vlasti na području Vojvodine da pronađu način za rešavanje postojećih problema i tako se približe ostvarenju cilja, postavljenog na samom početku formiranja sudske mreže, koji je podrazumevao redovno i nesmetano funkcionisanje svih sudskih instanci.

Pored navedenih, naročito izraženih problema deficita sudija i sudskog osoblja, te nerešenih sudskih predmeta, u radu vojvođanskih sudova javljale su se određene neujednačenosti mahom tehničkog karaktera na koje, takođe, želimo da ukažemo. Uočene nepravilnosti predstavljale su smetnju redovnom funkcionisanju novouspostavljenog sudskog sistema na području Vojvodine i stoga su morale biti otklonjene.

Predsednik Apelacionog suda u Novom Sadu uputio je predsednicima svih okružnih sudova na području Vojvodine, u februaru 1920. godine, naredbu u vezi sa načinom objavljivanja presuda kod pojedinih sudova. Naime, iz spisa koji su se podnosili, po službenoj dužnosti, Apelacionom sudu utvrđeno je da objavljivanje presuda u njemu područnim sudovima nije bilo jednoobrazno. Predsednik je, između ostalog, naglasio: „Gde koji sudovi objavljuju presude u ime Njegovog Veličanstva Kralja, drugi pak izostavljaju pri publikaciji presude izjavu, da se ista u ime Njegovog Veličanstva Kralja donela“.²⁹ On je, potom, ukazao da se u skladu sa slovom *Uredbe o osnivanju Apelacionog suda u Novom Sadu za područje Banata i Bačke* sve presude tog suda, a samim tim i sudova niže nadležnosti, proglašavaju u ime Njegovog Veličanstva Kralja, te da se o tome mora strogo voditi računa.

Ministarstvo pravde, u svom dopisu od 22. maja 1920. godine, obavestilo je predsednika Apelacionog suda da pojedini sudovi nisu izvršili zamenu pečata na mađarskom jeziku novim pečatima na srpskom jeziku. Radilo se o sreskim sudovima u Apatinu, Kuli, Odžacima i Senti. Predsednik Apelacionog suda je dobio zadatak da sazove predsednike navedenih sreskih sudova i saopšti im da, u roku od osam dana pod pretnjom disciplinskog postupka, moraju izvršiti naredbu Ministarstva i zameniti pečate i natpise na sudskim zgradama, i unutar istih, na mađarskom jeziku odgovarajućim pečatima, odnosno natpisima na srpskom jeziku.³⁰ Iz daljih podataka u arhivskoj građi, koji se tiču ovog dopisa, saznajemo da je predsednik Apelacionog suda postupio u skladu sa naređenjem Ministarstva pravde, te da su predsednici pomenutih okružnih sudova izvršili naređenje i, potom, poslali odgovarajuća obaveštenja.

---

²⁹ Arhiv Vojvodine, Fond Apelacioni sud Novi Sad 1919–1941, *Naredba predsednika Apelacionog suda u Novom Sadu od 17. februara 1920. Br. Preds. I B. 7/1920.*

³⁰ Arhiv Vojvodine, Fond Apelacioni sud Novi Sad 1919–1941, *Dopis Ministarstva pravde Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca Br. 18407 od 22. maja 1920. godine.*

I pored toga što su svi sudovi na području Vojvodine bili upoznati sa naredbom Ministarstva pravde po kojoj su imali obavezu da ga redovno izveštavaju o svom poslovanju posredstvom suda više nadležnosti, nisu svi bili dosledni u njenom izvršenju. U dopisu Ministarstva pravde od 16. novembra 1920. godine upućenom predsedniku Apelacionog suda ukazano je da neki sudovi ne poštuju naredbu o redovnom – mesečnom izveštavanju. Načelnik Ministarstva pravde je pozvao predsednika Apelacionog suda da upozori sve područne sudove da u buduće uredno i blagovremeno dostavljaju izveštaje o svom poslovanju.³¹

U decembru 1920. godine Ministarstvo pravde je uputilo dopis predsedniku Apelacionog suda obaveštavajući ga o naredbi ministra pravde, prema kojoj se na području Banata, Bačke i Baranje u svim sudovima i državnim tužilaštvima ima upotrebljavati službeni srpsko-hrvatsko-slovenački jezik. Svi podnesci advokata ili stranaka trebalo je, takođe, da budu sastavljeni na službenom jeziku. Naredbom je bilo precizirano da se, u prelaznom vremenu, kod Subotičkog sudbenog stola i njemu područnih sudova dozvoljava vođenje rasprave na mađarskom jeziku u slučajevima kada advokati ne znaju državni jezik, a sudija, odnosno svi članovi sudskog veća znaju mađarski. Sve sudije i sudski službenici morali su se pridržavati naredbe, pod pretnjom disciplinske kazne, počev od 1. januara 1921. godine.³²

Međutim, ni u pogledu navedene naredbe nije došlo do jednoobraznog postupanja od strane svih sudova. Naime, u junu mesecu 1921. godine predsednik Apelacionog suda je, zbog uočenih nepravilnosti, uputio dopis i upozorenje predsednicima svih okružnih sudova. „Naročito mi je došlo do znanja, da pojedini sudovi tako tumače tu naredbu, da se kod onih sudova, gde se po naredbi u prelaznom vremenu može „raspravljati“ na mađarskom jeziku, mogu podnesci podnašati na mađarskom jeziku. Ovo je pogrešno shvatanje...“³³ naveo je predsednik Apelacionog suda. On je, potom, naglasio da kod svih sudova podnesci moraju biti sastavljeni isključivo na službenom jeziku, jer će u protivnom biti odbačeni bez mogućnosti povraćaja u pređašnje stanje. Predsednici okružnih sudova imali su zadatak da o tome obaveste sreske sudove i sve advokate na području svoje nadležnosti.

---

³¹ Arhiv Vojvodine, Fond Apelacioni sud Novi Sad 1919–1941, *Dopis Ministarstva pravde Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca Br. 43849 od 16. novembra 1920. godine.*

³² Arhiv Vojvodine, Fond Apelacioni sud Novi Sad 1919–1941, *Dopis Ministarstva pravde Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca Br. 50765 od 21. decembra 1920. godine.*

³³ Arhiv Vojvodine, Fond Apelacioni sud Novi Sad 1919–1941, *Dopis predsednika Apelacionog suda u Novom Sadu Br. Preds. I A 160/2 1921.*

Možemo zaključiti da je u periodu 1920–1921. godine u sudovima na području Vojvodine postojalo više različitih problema koji su ometali njihovo pravilno funkcionisanje. Kako smo već ukazali, kao ključni izdvojili su se nedostatak sudija i sudskog osoblja i veliki broj nerešenih sudskih predmeta. Pored toga, u radu sudova javljale su se poteškoće tehničke prirode koje su, takođe, usporavale proces uspostavljanja redovnog rada sudskog sistema oformljenog na području Vojvodine nakon stvaranja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Značajno je istaći da su se pomenuti problemi ispoljili još na samom početku izgradnje sudske mreže na području Vojvodine, te da nisu bili karakteristični samo u periodu posmatranom u radu. Uprkos nastojanjima da se prevaziđu, istaknuti problemi su egzistirali i bili dominantni kada je reč o nedostacima sudskog sistema na području Vojvodine u toku prvih deset godina postojanja međuratne jugoslovenske države.

*Gordana Drakić, LL.M., Assistant
Novi Sad School of Law*

Judicial authority and state in courts of law in the territory of Vojvodina 1920–1921.

Abstract

Shortly after emergence of Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, commenced the process of forming the judicial system in the territory of Vojvodina. In the very beginning of this process the Judiciary Department of the National Administration had an important role, especially in establishing regular judicial functioning.

Very important for organizing a network of courts of law in the territory of Vojvodina was establishment of the Appellate Court in Novi Sad. After Department B. of the Court of Cassation was established, forming of judicial system in the territory of Vojvodina was completed.

During the period considered in the paper, main problems affecting judiciary were lack of qualified judges and overload of cases. There were also few technical difficulties which also affected regular functioning of courts of law in the territory of Vojvodina. Appellate Court in Novi Sad had an important role in overcoming these problems and difficulties.

Key words: Territory of Vojvodina, judicial system, courts of law, Appellate Court of Novi Sad, judges, main problems, judicial cases